

Новоселець А. І.
*аспірант кафедри глобальної економіки
Державного біотехнологічного університету
м. Харків, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-323-4-20>

ДЕТЕРМІНАНТИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Конкуренція за ринкових умов є рушійною силою загального соціально-економічного розвитку країн світу. Проте економічного зростання досягають лише ті підприємства, які здатні випереджати конкурентів у боротьбі за ринки, цілеспрямовано змінювати свій ресурсний потенціал відповідно до вимог часу, брати безпосередню участь не лише у задоволенні наявних, а й у формуванні нових потреб споживачів з огляду на власні інноваційні можливості. Поширення процесів євроінтеграції і фактична зміна парадигми управління робить актуальними питання управління конкурентоспроможністю на рівні окремих суб'єктів господарювання, оскільки за глобальної конкуренції можуть підтримувати своє існування й розвиватись лише конкурентоспроможні підприємства. Саме конкуренція змушує підприємства вдосконалювати методи та інструменти управління господарською діяльністю для того, щоб підвищити їх ефективність, що вимагає від керівників підприємств пошуку нових способів підвищення їх конкурентоспроможності для забезпечення тривалого розвитку.

Аналіз результатів наукових досліджень у сфері економіки та управління показує, що науковцями все більше уваги приділяється зміні принципів оцінки результативності розвитку. Критерієм конкурентоспроможності замінюється використання критерію ефективності як співвідношення «витрати-результати», або «результати-ціль». Це призводить до радикальних змін як цільових установок управління, так і змісту й способів виконання основних завдань, необхідних для реалізації цілей розвитку підприємства [1].

Зважаючи на те, що конкурентоспроможність необхідно розглядати з позиції споживачів, а на міжнародному рівні потрібно враховувати вплив європейських ринків, то можна стверджувати, що конкурентоспроможність підприємства – це здатність ефективно використовувати

ресурсний і ринковий потенціал, створюючи і виводячи на ринок продукти з вищою споживчою цінністю, ніж у провідних європейських виробників, що сприяє досягненню стратегічних цілей розвитку підприємства.

На основі аналізу наукових підходів доцільно використовувати стратегії мінімізації витрат, диференціації, інноваційної монополії, фокусування на ринковому сегменті, які підприємство обирає залежно від поставлених цілей розвитку. Управління реалізацією обраної конкурентної стратегії підприємства на європейських ринках є особливо важливим елементом системи управління конкурентоспроможністю. Впровадження обраної стратегії має бути ефективним, тобто характеризуватися правильним визначенням зв'язків між чинниками конкурентоспроможності, засобами впливу на об'єкти управління, а також зонами відповідальності менеджерів, задіяних у цьому процесі [2].

Детермінантами конкурентоспроможності будемо вважати суттєві причини та обставини, що повністю або частково впливають на рівень та характер конкурентоспроможності підприємства. Варто зазначити, що детермінанти діють не ізольовано, кожен сам по собі, а системно, що посилює наслідки впливу кожного з них.

Якщо на початкових етапах розвитку світової економіки, конкурентоспроможність, головним чином, визначалася наявністю у підприємства трьох основних факторів виробництва – природних ресурсів, трудових ресурсів та капіталу, то глобалізаційні процеси та технічний прогрес значно розширили їх перелік та змінили системну значущість. Нині теоретична та емпірична література вміщує чимало підходів до виділення та аналізу детермінантів конкурентоспроможності компаній.

Заслуговує на увагу той факт, що особливий акцент у всіх роботах робиться на значенні інновацій як детермінанту конкурентоспроможності підприємства. Наприклад, М. Портер вважає, що підприємство, яке бачить свій бізнес потенційно глобальним, має зацікавитися питанням, чи в змозі воно впроваджувати ефективну інноваційну політику, та оцінити вплив цієї політики на рівень власної конкурентоспроможності [3]. Це є характерним і для аграрної сфери.

Можемо узагальнити різні підходи до класифікацій та пропонуємо такі групи факторів:

1. Потенціал сільськогосподарського виробництва:

– ґрунтово-кліматичні умови справляють значний вплив на врожайність сільськогосподарських культур. Але вплив цього фактора

поступово знижується завдяки впровадженню сучасних технологій із високим рівнем механізації та низьким зносом основних засобів і кваліфікованої робочої сили. Важливу роль у сільському господарстві, особливістю якого є тривалий термін відтворювального циклу, відіграють доступність дешевих кредитних ресурсів і можливість залучення інвестицій, у тому числі іноземних, для фінансування операційної діяльності та здійснення капітальних вкладень.

2. Стійка стратегія, оптимальна структура та суперництво:

– значний вплив на конкурентоспроможність підприємства в довгостроковій перспективі мають упровадження інноваційних методик стратегічного управління, маркетингова політика, аналіз сильних і слабких сторін діяльності підприємства. Ефективна організаційна структура підприємства веде до оптимізації її операційної діяльності, зниження витрат на персонал, максимальної віддачі від діяльності кожного співробітника.

Наявність здорової конкуренції є постійним стимулом для сільськогосподарських підприємств і фермерів до підвищення якості та зниження собівартості виробленої продукції, впровадження інновацій у виробництво та випуску нових продуктів на ринок.

3. Попит на продукцію підприємства:

– велика ємність ринку є суттєвою конкурентною перевагою виробників продукції сільського господарства. Високий рівень попиту з боку кінцевого споживача стимулює попит на продукцію сільського господарства також із боку переробних підприємств харчової промисловості, торгових мереж та інших оптових покупців. Своєю чергою, у сільгоспвиробників зі збільшенням обсягів продажу завдяки дії ефекту масштабу знижуються витрати виробництва. Значний вплив на рівень попиту на ринку сільськогосподарської продукції має держава. Сільське господарство в більшості країн світу субсидується, і попит із боку держави на заздалегідь зумовлені обсяги продукції за встановленою ціною є одним зі способів підтримки виробників.

4. Споріднені та супутні галузі:

– основний вплив на рівень конкурентоспроможності в сільському господарстві мають такі види продукції споріднених і супутніх галузей, як добрива та хімічні засоби захисту рослин; сільськогосподарська техніка, нові породи тварин, ветеринарні препарати, насінневий матеріал, досягнення аграрної науки.

5. Конкурентоспроможність продукції:

– твердження про те, що конкурентоспроможність продукції впливає на конкурентоспроможність підприємства, є неоднозначним. Проте наявність окремого виду конкурентоспроможної і затребуваної споживачем продукції збільшує лояльність покупців до підприємства. Завдяки продажу такої продукції виробник отримує прибуток, який може бути використаний на виробництво інших видів продукції, створюється попит на сировину, необхідну для їх виробництва.

6. Політика держави.

– дії держави мають той чи інший вплив на конкурентоспроможність усіх галузей національної економіки. Оскільки сільське господарство є одним із найбільш уразливих видів економічної діяльності, де не формується високий рівень доданої вартості, а вироблена в рослинництві і тваринництві продукція відіграє важливу роль в економічній безпеці країни, формуючи її продовольчу безпеку, аграрна галузь має отримувати найбільшу підтримку з боку держави. Заходи підтримки передбачають субсидування та створення сприятливих економічних передумов для заняття сільським господарством. Важливу роль також відіграє регулювання питань власності на землю [4].

Отже, аналіз детермінантів конкурентоспроможності має здійснюватися для того, щоб виявити напрями діяльності, ресурси та можливості, які мають стати основою майбутньої стратегії підприємства та створення стійких конкурентних переваг.

В умовах посилення конкуренції, високого рівня невизначеності й ризику вітчизняних ринків вважаємо за доцільне рекомендувати українським підприємствам застосовувати стратегічноорієнтовані адаптивні системи управління конкурентоспроможністю, що дасть змогу: забезпечити високу якість, а отже, й досягнення відповідного рівня конкурентоспроможності; підвищити надійність системи управління в умовах впливу неконтрольованих чинників; забезпечити інваріативність системи управління конкурентоспроможністю до різних типів підприємств; вдосконалити адаптацію системи на підприємствах; підвищити рівень гнучкості й мобільності системи управління конкурентоспроможністю в умовах виходу на європейські ринки.

Література:

1. Андросова Т. В., Чернишова Л. О., Козуб В. О. Методика оцінки міжнародної конкурентоспроможності підприємств. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2012. Вип. 2 (16). С. 189–197.

2. Стадник В. В., Йохна М. А., Соколюк Г. О. Стратегія диверсифікації в управлінні міжнародною конкурентоспроможністю підприємства: монографія. Хмельницький : ПП Гонта А. С., 2013. 200 с.

3. Портер М. Международная конкуренция / под. ред. В. Д. Щетинина. 1993. 896 с.

4. Стахів О. А., Адамчук Т. Л. Фактори конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. *Економіка і суспільство*. 2017. Випуск 12. С. 360–365. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/12_ukr/60.pdf